

Д. С. Режко,
аспірант, Український державний університет науки і технологій
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0006-9368-5919>

DOI: 10.32702/2306-6814.2026.6.298

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ СТІЙКОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД У ПЕРІОД КРИЗОВИХ ОБМЕЖЕНЬ

D. Rezhko,
Postgraduate student, Ukrainian State University of Science and Technology

FINANCIAL AND ECONOMIC DETERMINANTS OF THE RESILIENCE OF TERRITORIAL
COMMUNITIES DURING PERIODS OF CRISIS CONSTRAINTS

У статті досліджено фінансово-економічні детермінанти стійкості територіальних громад у період кризових обмежень, зумовлених економічною нестабільністю, воєнним станом та посиленням бюджетних обмежень. Проаналізовано ключові чинники забезпечення стабільності функціонування місцевого самоврядування, зокрема фінансову автономію, структуру доходів і видатків місцевих бюджетів, інституційну спроможність органів влади, рівень прозорості управління та розвиток місцевої інфраструктури. На прикладі Дніпровської міської територіальної громади оцінено динаміку фінансових показників, індекси прозорості, доброчесності, розвитку інфраструктури, цифровізації та доступності адміністративних і соціальних послуг. Обґрунтовано, що поєднання фінансової стабільності, ефективного управління, інфраструктурного розвитку та цифрової трансформації формує основу адаптивності громад до кризових викликів і забезпечує належний рівень соціально-економічної стабільності та безперервності надання публічних послуг населенню.

The article examines the financial and economic determinants of the resilience of territorial communities during periods of crisis constraints caused by economic instability, martial law, and growing budgetary limitations. Particular attention is devoted to the role of local governments in maintaining the continuity of public services, supporting critical infrastructure, and ensuring social stability under conditions of limited financial resources and increased socio-economic pressure. The study analyzes the key factors that shape the financial and economic sustainability of communities, including financial autonomy of local budgets, the structure and stability of revenue sources, the efficiency and priorities of budget expenditures, and the institutional capacity of local self-government bodies.

Special emphasis is placed on the assessment of transparency, accountability, and integrity of municipal governance, which significantly influence the effectiveness of managerial decisions and public trust. The research also highlights the importance of infrastructure development and accessibility of administrative and social services as essential components of community resilience and socio-economic stability. Using the example of the Dnipro city territorial community, the dynamics of financial indicators, transparency ratings, integrity indices, infrastructure development indicators, and digitalization levels are analyzed.

The results demonstrate that a stable revenue base, effective expenditure management, developed infrastructure, and the introduction of digital governance tools significantly increase the adaptability of communities to crisis challenges. Digital transformation improves access to public services, enhances transparency, and supports more efficient interaction between local authorities and citizens. The study concludes that a comprehensive approach to assessing financial,

institutional, and socio-economic determinants allows for a deeper understanding of the mechanisms that ensure the resilience of territorial communities and provides a basis for improving local development policies in conditions of economic uncertainty and crisis constraints.

*Ключові слова: місцеве самоврядування економіка, територіальні громади, криза, ризики.
Key words: local self-government, economy, territorial communities, crisis, risks.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ І ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Економічна нестабільність, воєнний стан і посилення бюджетних обмежень суттєво підвищили вимоги до фінансово-економічної стійкості територіальних громад. У кризових умовах саме органи місцевого самоврядування забезпечують безперервність надання публічних послуг, функціонування критичної інфраструктури та соціальну стабільність, що зумовлює необхідність об'єктивного вимірювання їх реальної спроможності.

Разом із тим наявні підходи до оцінювання діяльності громад залишаються фрагментарними: окремо вимірюються фінансова автономія, прозорість, цифрова трансформація чи інфраструктурний розвиток, однак відсутня інтегрована система, що дозволяла б визначити фінансово-економічні детермінанти стійкості громад в умовах кризових обмежень.

Отже, постає наукове та практичне завдання формування комплексного підходу до оцінювання фінансово-економічної стійкості територіальних громад, який поєднує бюджетні, інституційні та соціально-економічні параметри та може бути використаний для коригування місцевої політики розвитку в умовах економічної невизначеності.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання оцінки ефективності та стійкості місцевих органів влади в умовах економічних криз останніми роками привертає значну увагу науковців. Дослідження Бобровської О. [1], Ворони П. [2], Кузьмича А. та Кузьмича О. [3], Маліновської О. та Ревуцького А. [4], Носань Н., Кусяка М. [5], Симак С. [6] та Яркового А. [7] розкривають теоретико-методологічні засади децентралізації, фінансової автономії громад, розвитку місцевої демократії та інституційної спроможності органів місцевого самоврядування. Зокрема, у цих роботах підкреслюється важливість формування бюджетної самостійності громад, збалансованої структури доходів та витратків, а також прозорих і підзвітних управлінських процесів.

Попри значні здобутки теоретичних досліджень, у науковій літературі недостатньо уваги приділено комплексному оцінюванню фінансово-економічних детермінант стійкості територіальних громад саме в умовах кризи.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою статті є визначення фінансово-економічних детермінант стійкості територіальних громад у період кризових обмежень та оцінка їх впливу на ефективність місцевого самоврядування і соціально-економічну стабільність громад.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Оцінка фінансово-економічної стійкості територіальних громад є ключовим інструментом забезпечення їх адаптивності в умовах кризових обмежень, ефективного використання обмежених ресурсів та підтримки соціальної стабільності. Вона дозволяє визначити потенціал громади щодо виконання власних і делегованих повноважень, планування бюджетних витратків, управління критичною інфраструктурою та оцінити здатність органів місцевого самоврядування швидко реагувати на соціально-економічні шоки.

Фінансово-економічна стабільність територіальних громад формується через доходну базу бюджету, структуру витратків та ефективність управлінських рішень.

Наприклад, аналіз діяльності Дніпровської міської ради за 2020—2025 роки показує високий рівень фінансової автономії та стабільність доходів навіть в умовах кризових обмежень. Відношення власних доходів до загальних доходів бюджету зберігається на рівні 0,99—1,00, що забезпечує мінімальну залежність від міжбюджетних трансфертів [8].

Пріоритет у структурі витратків віддається соціально орієнтованим послугам. Проте у 2023—2025 роках частка витратків на публічні послуги знизилася до 39—40%, що пояснюється переорієнтацією ресурсів на безпеку, критичну інфраструктуру та забезпечення невідкладних управлінських функцій. Одночасно витрати на утримання апарату управління залишаються стабільно високими (0,94—0,97), що відображає необхідність забезпечення безперервності управління у кризовий період (див. табл. 1).

Таблиця 1. Фінансово-економічні показники діяльності Дніпровської міської ради за 2020—2025 рр.

Показник/Економічний зміст	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Сукупні доходи місцевого бюджету на душу населення/Фінансова спроможність	103,06	104,34	111,80	225,77	263,97	328,29
Відношення власних доходів до загальних доходів бюджету/Самостійність бюджету	0,99	0,99	1,00	1,00	1,00	1,00
Співвідношення витрат на надання публічних послуг до загальних витрат бюджету/Пріоритетність потреб	0,58	0,67	0,64	0,36	0,40	0,39
Частка витратків на управлінські потреби у структурі витратків бюджету/Раціональність управління	0,94	0,98	0,99	0,94	0,97	0,97

Джерело: розраховано автором за [8].

Зазначимо, що збереження фінансової спроможності громади дозволяє акумулювати ресурси для реалізації соціальних програм і підтримки критично важливих об'єктів інфраструктури, що є визначальним фактором стабільності та стійкості громади.

У свою чергу організаційно-управлінська спроможність громади оцінюється через індекси прозорості, підзвітності та доброчесності органів місцевого самоврядування.

Рейтинг прозорості у 2024 році охопив 100 міст із 21 області України. З переліку учасників було вилучено міста, розташовані на тимчасово окупованих територіях, територіях активних бойових дій, а також громади, в яких управління здійснюють військові адміністрації з розширеними повноваженнями. Методологія оцінювання базувалася на аналізі 70 індикаторів, сформованих із урахуванням чинного законодавства України, результатів попередніх досліджень, найкращих європейських управлінських практик та євроінтеграційних вимог.

Отже, індекс прозорості та підзвітності міста Дніпро у 2024 році становив 64 бали, що відносить місто до категорії "частково прозорих" (75—100 балів — прозоре місто; 50—74,5 бала — частково прозоре місто; 0—49,5 бала — непрозоре місто) [9]. При цьому високі показники спостерігаються у сфері виконання вимог законодавства та поєднання законодавчих вимог із найкращими практиками управління (86,5%).

Індекс доброчесності органів місцевого самоврядування Дніпра у 2025 році становив 68,75 бала, що характеризує достатній рівень інституційних механізмів прозорості, фінансового контролю та дотримання законності (0-20 — критично низький рівень; 21—40 — низький рівень; 41—60 — середній рівень; 61—80 — достатній рівень; 81—100 — високий рівень доброчесності). Проте ефективність антикорупційних інструментів і громадського контролю залишається частково обмеженою (див. табл. 2).

Таблиця 2. Експертна оцінка індексу доброчесності органів місцевого самоврядування м. Дніпро у 2025 році

Субіндекс	Середня оцінка, бали
Прозорість та підзвітність (ТАІ)	72,0
Антикорупційна спроможність (АСІ)	65,0
Дотримання законності та етики (ЛЕІ)	70,0
Громадський контроль (СЕІ)	68,0
Інтегральний індекс доброчесності	68,75

Джерело: розраховано автором за [8].

Результати оцінки свідчать про наявність розвинених управлінських процедур та організаційної спроможності до впровадження сучасних стандартів публічного управління. Водночас для забезпечення стійкості громади необхідне постійне вдосконалення інструментів антикорупційного контролю та активізація громадського контролю.

Стан місцевої інфраструктури безпосередньо впливає на соціально-економічну стійкість громади, оскільки забезпечує доступність базових послуг та життєзабезпечення населення. За експертними оцінками, інтегральний індекс розвитку місцевої інфраструктури (LIDI) для Дніпра у 2025 році становив 78,4 бала (0—20 балів — критичний стан; 21—40 балів — низький рівень розвит-

Таблиця 3. Субіндекси розвитку місцевої інфраструктури м. Дніпро у 2025 році

Субіндекс	Середня оцінка, бали
Транспортна інфраструктура (ТІІ)	73,8
Комунальна інфраструктура (УІІ)	73,5
Соціальна інфраструктура (СІІ)	80,0
Інтегральний LIDI	78,4

Джерело: розраховано автором за [8].

ку; 41—60 балів — задовільний рівень; 61—80 балів — достатній рівень; 81—100 балів — високий рівень розвитку) (див. табл. 3).

Транспортна та комунальна інфраструктура забезпечують мобільність населення, логістику бізнесу та функціонування міського господарства, водночас соціальна інфраструктура формує якість людського капіталу та доступність базових послуг. В умовах воєнного та кризового навантаження окремі елементи інфраструктури потребують модернізації та адаптації.

Зазначимо, що цифровізація стала важливим чинником стійкості громади, оскільки забезпечує ефективне управління ресурсами та доступність послуг навіть у кризові періоди. Індекс цифровізації Дніпровської міської територіальної громади у 2025 році становив 75,87 балів (0 балів відповідає мінімальному рівню цифрової трансформації, а 100 балів — максимально можливому рівню), що включає наступні блоки: цифрова економіка — 64,4; цифрові навички населення — 57,3; цифрова інфраструктура — 81,2; Цифровізація публічних послуг — 81,1.

Високий рівень цифрової інфраструктури та онлайн-сервісів дозволяє громадянам отримувати адміністративні послуги дистанційно, зменшуючи навантаження на апарат управління. Електронні петиції, онлайн-звернення, сервіси "єдиного вікна" та мобільні додатки підвищують прозорість процесів і сприяють швидкому реагуванню на запити громадян.

Стабільність громади визначається також через економічну активність населення. Рівень зайнятості у Дніпропетровській області у 2011—2019 роках коливався від 60,7% до 59,5%, а рівень безробіття — від 6,8% до 7,7%. Пандемія COVID-19 та воєнні події призвели до падіння зайнятості до 57—57,9% та збільшення безробіття до 8,6—8,9% у 2020—2021 роках. За оцінками даними 2024 року рівень зайнятості становив 57%, а безробіття — 9%.

Демографічна динаміка також впливає на фінансово-економічну спроможність громади. Чисельність постійного населення Дніпра зменшилася з 1 004 853 осіб у 2011 році до оцінних 965 000 осіб у 2025 році, що пов'язано з негативним природним приростом, трудовою міграцією та воєнними процесами. Скорочення населення обмежує податкову базу, збільшує навантаження на соціальні служби та вимагає переорієнтації бюджетних пріоритетів.

При цьому інтегральний індекс доступності адміністративних та соціальних послуг (IASP) для Дніпра у 2025 році становив 77,7 бала (0—20 — критично низький рівень; 21—40 — низький рівень; 41—60 — се-

Таблиця 4. Експертна оцінка індексу доступності адміністративних та соціальних послуг м. Дніпро у 2025 році

Субіндекс	Середня оцінка, бали
Доступність адміністративних послуг (AAI)	80,0
Доступність соціальних послуг (CAI)	75,0
Задоволеність громадян (CSI)	78,0
Інтегральний індекс доступності (IASP)	77,7

Джерело: розраховано автором за [8].

редній рівень; 61—80 — достатній рівень; 81—100 — високий рівень добросочесності) (табл. 4).

Доступність послуг, зокрема для внутрішньо переміщених осіб, та задоволеність громадян свідчать про належний рівень управлінської ефективності. Водночас у кризові періоди навантаження на систему зростає, що потребує додаткового ресурсного забезпечення та адаптивності процедур.

Виявлені структурні обмеження формують ризики зниження ефективності управлінських рішень у середньо- та довгостроковій перспективі, що свідчить про необхідність переходу від антикризового управління до системного зміцнення організаційно-економічної спроможності органів місцевої влади.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК

Аналіз діяльності Дніпровської міської ради показав, що фінансова автономія, стабільна доходна база та ефективне управління видатками є ключовими детермінантами стійкості територіальних громад у кризових умовах. Це дозволяє підтримувати базовий рівень соціальних послуг та мінімізувати залежність від трансфертів.

Організаційно-управлінська спроможність, прозорість та добросочесність органів місцевого самоврядування визначають ефективність управлінських рішень та швидкість реагування на соціально-економічні виклики, підвищуючи довіру громадян.

Розвинена інфраструктура та доступність адміністративних і соціальних послуг забезпечують економічну активність населення та стабільність життєзабезпечення громади. Цифровізація посилює ефективність управління та підвищує доступність послуг для громадян.

Перспективи подальших досліджень полягають у комплексному аналізі фінансово-економічних, інституційних і соціально-інфраструктурних детермінант стійкості громад та розробці адаптивних методик оцінки для стратегічного планування та управління у кризових умовах.

Література:

1. Бобровська О. Ефективність корпоративної складової в муніципальному управлінні. Вісник економіки. 2008. № 4. С. 49—56.
2. Ворона П. В. Теоретичні аспекти ефективної роботи органів місцевого самоврядування. Державне будівництво: електрон. наук. фах. вид. 2009. Вип. 2. URL: <https://files01.core.ac.uk/download/pdf/300236451.pdf> (дата звернення: 01.03.2026).
3. Кузьмич А., Кузьмич О. Довіра громадян до органів місцевого самоврядування в Україні: фактори, наслідки та шляхи зміцнення. Вісник Київського націо-

нального університету імені Тараса Шевченка. Державне управління. 2025. № 1 (21). С. 1—11.

4. Маліновська О. Я., Ревуцький А. І. Теоретичні основи ефективності функціонування органів місцевого самоврядування. Збалансоване природокористування. 2022. № 3. С. 70—77.

5. Носань Н. С., Кусяка М. О. Оцінка ефективності діяльності органів місцевого самоврядування. Економіка та суспільство. 2021. № 26. С. 16.

6. Симак С. В. Розбудова місцевого самоврядування як запорука трансформації територіальної організації влади в Україні. Місцеве самоврядування. 2018. № 29 (68). С. 115—119.

7. Ярковий А. О. Оцінка ефективності управлінської роботи органів місцевого самоврядування. Агросвіт. 2013. № 21. С. 51—53.

8. Дніпровська громада. Цифрова трансформація громади. URL: https://hromada.gov.ua/community/dp/dniprovska_miska_hromada_dn?provskij_rn (дата звернення: 01.03.2026).

9. Результати рейтингів прозорості та підзвітності від ТІ Україна. URL: https://ti-ukraine.org/ti_format/doslidzhennya/prozorist-mist/ (дата звернення: 01.03.2026).

References:

1. Bobrovska, O.E. (2008), "Effectiveness of the corporate component in municipal management", *Visnyk ekonomiky*, vol. 4, pp. 49—56.
2. Vorona, P.V. (2009), "Theoretical aspects of effective work of local self-government bodies", *Derzhavne budivnytstvo*, vol. 2, available at: <https://files01.core.ac.uk/download/pdf/300236451.pdf> (Accessed 1 March 2026).
3. Kuzmych, A. and Kuzmych, O. (2025), "Citizens' trust in local self-government bodies in Ukraine: factors, consequences, and ways of strengthening", *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Derzhavne upravlinnya*, vol. 21, no. 1, pp. 1—11.
4. Malinovska, O.Ya. and Revutskyi, A.I. (2022), "Theoretical foundations of the effectiveness of local government bodies", *Zbalansovane pryrodokorystuvannya*, vol. 3, pp. 70—77.
5. Nosan, N.S. and Kusyaka, M.O. (2021), "Assessment of the effectiveness of local government bodies' activities", *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 26, pp. 1—6.
6. Symak, S.V. (2018), "Development of local self-government as a guarantee of territorial organization reform in Ukraine", *Mistseve samovryaduvannya*, vol. 29, no. 68, pp. 115—119.
7. Yarkovyi, A.O. (2013), "Assessment of management effectiveness of local government bodies", *Ahrosvit*, vol. 21, pp. 51—53.
8. Dniprovska hromada (2025), "Digital transformation of the community", available at: https://hromada.gov.ua/community/dp/dniprovska_miska_hromada_dn?provskij_rn (Accessed 1 March 2026).
9. Transparency International Ukraine (2025), "Results of transparency and accountability ratings", available at: https://ti-ukraine.org/ti_format/doslidzhennya/prozorist-mist/ (Accessed 1 March 2026).

Отримано редакцією журналу / Received: 07. 03.26

Процеженовано / Revised: 12. 03.26

Схвалено до друку / Accepted: 17.03.26